

KİTAP TAHLİLİ

Prof. Dr. Yılmaz ALTUĞ

DIGEST OF INTERNATIONAL LAW, derlenen Dr. Marjorie M. Whiteman, 1963 tenberi yayınlanan ciltler 1 ilâ 5 Washington, D.C. Government Printing Office

Son yirmi yılda Devletler Umumi Hukukundaki meseleleri içine alan bu yeni seri Amerika Birleşik Devletleri Dış işleri Bakanlığı Baş Hukuk Müşavir yardımcısı Bayan Whiteman'ın başkanlığındaki bir heyet tarafından hazırlanmıştır.

Devletler hukuku ile uygulamaya müteallik ilk Amerikan Dış işleri yayını, 1877 de o zaman Dış İşleri bakan yardımcısı olan John L. Cadwalader tarafından neşredilen *Digest of the Published Opinions of the Attorneys - General, and of the Leading Decisions the Federal Courts, with Reference to International Law, Treaties and Kindred Subjects* (Devletler Umumi Hukukuna, Andlaşmalara ve ilgili konulara ait Adalet Bakanlarının yayınlanmış Mütalâaları ve Federal Mahkemelerin Belli başlı kararları Külliyyatı)dır. Bu eserde konular alfabetik olarak yer almakta idi ve 300 sayfalık tek bir kiptan ibaretti. 1886 da Dış işleri bakanlığı memurlarından Dr. Francis Wharton tarafından üç ciltlik bir *International Law Digest* (Devletler Hukuku Külliyyatı) adlı eser yayınlandı. Bundan sonra John Bassett Moore'nin sekiz ciltlik *International Law Digest* (Devletler Hukuku Külliyyatı) 1906 da çıkarılmıştır. Moore'un Külliyyatında Wharton külliyyatının önemli bir kısmı tekrar edilmişti. Dördüncü külliyyat Hâkim Hacworth'un ilk cildi 1940 da yayınlanan yiyekiz ciltlik *Digest of International Law* (Devletler Hukuku Külliyyatı) adlı eserdir. Hacworth o sırada Dış işleri bakanlığı Hukuk Müşaviri bulunuyordu. Külliyyatında Wharton ve Moore külliyyatları tekrarlanmamış, onlardaki belgeler alınmamıştı. Bayan Whiteman'ın son yayınladığı külliyyata da Hacworth'un külliyyatındaki belgeler incelenmemiş, olaylar onun bıraktığı tarihten itibaren ele alınmıştır.

Haziran 1963 te yayınlanan ilk cilt 996 sayfadır. Bunda İki bahis bulunmaktadır. Birinci bahis «Devletler Umumi Hukuku» başlığını ikinci bahis ise «Devletler, Bağlı ülkeler ve Hükûmetler» başlığı altındadır.

Birinci bahiste Devletler Umumu Hukukun genel mahiyeti incelenmektedir. Önce tarif verildikten sonra mücamele esası, Devletler Hususi Hukuku ile olan ilişkisi, 20'ci yüzyıl pozitivistleri, Yeni Kantçılar, empirist pozitivistler, fonksiyonel teorisyenler, Kelsenin lojik formalizmine karşı çıkan fenomenolojikal görüşçüler (bilginin şeklinden, formundan ziyade muhteviyatıyla meşgul olanlar) tabii hukuku yeniden canlandıran sosyolojik görüşler, Sovyet Rusya'nın görüşü ilgili nazariyecilerden parçalar alınarak anlatılmıştır.

Devletler Hukukunun süjeleri olarak Devletler, Milletlerarası teşkilâtlar ve hakiki şahıslar yer almaktadır. Kaynaklarda andlaşmalar, teamül, Hukukun genel prensipleri, Mahkeme kararları, yazarların eserleri, Hakkaniyet ve nesafet incelenmiş, bundan sonra Devletler Hukukunun İç hukukla olan Münasebeti ve Kodifikasyondan bahsedilmiştir.

Birinci cildin İkinci bahsine Devletlerin mahiyetleriyle incelenmeye başlanmış, egemenlik kavramı üzerinde durulmuştur. Bağımsız devletlerde Yeni Devletler (1940 danberi bağımsızlığa kavuşanlar)ın listesi verilmiştir. Burada Dr. Whitman daha önceki eserlerde rastgelinmeyen bir taksime başvurmakta ve Bölünmemiş ve Bölünmüş Devletler diye yeni devletleri ayırmaktadır. Bölünmüş Devletlere örnek olarak Kore ile Almanya zikredilmiştir. Fasla Tunusun Fransa ile imzaladıkları bağımsızlık belgelerinde Fransa ile işbirliği ve karşılıklı bağlılık (interdependence) kayıtlarının bulunması Dr. Whitman'ı (Karşılıklı bağları olan Bağımsız Devletler) (İnterdependent İndependent States) diye ayrı bir bölüm yapmaya sevkmiştir. Biz bunun yersiz bir ayırım olduğu kanısındayız. Nitekim eserde yer aldığı üzere Tunusun resmi gazetesi Al Amal 20 Mart 1956 da «Karşılıklı bağlılığı - interdependence'ı «serbest, iyi ve karşılıklı menfaat dayanmak şartıyla yapılan işbirliği» diye tarif edince ayrı bir ayırma yer ve lüzum kalmamaktadır. Bundan sonra Tarafsızlaştırılmış Devletler ayırımı gelmektedir.

Devlet çeşitlerinde basit ve mürekkep devlet ayırımından sonra, ikincide gerçek birlik, federal devlet, federasyon ve konfederasyona örnekler verilmiştir. Gerçek birliğe Arnavutluğun İtalya tarafından işgali üzerine Arnavutluk tacınının 1939 da İtalya kiralına verilmesiyle meydana gelen birlik gösterilmekte, Federal Devlete örnek olarak

Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği, Pakistan, Federasyona örnek olarak ise 14 Şubat 1958 de Irak kralı Faysal ile Ürdün kralı Hüseyinin ilân ettikleri Arap Birliği gösterilmektedir, Bağdattaki Hükûmet darbesi üzerine bu birlik son bulmuştur.

Federasyona ikinci örnek 1 Şubat 1958 de Mısır ile Suriyenin Birleşik Arap Cumhuriyeti adı altında birleşmeleridir. 28 Eylül 1961 de Suriye bu federasyondan çekilmiştir.

Federasyona üçüncü örnek Eritrenin bir Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararı ile Habeşistanla bir federasyon kurmalarıdır. Bu da 15 Kasım 1962 de Eritre Meclisinin oybirliği ile aldığı bir kararla son bulmuştur. Konfederasyon örneğininin ilki Birleşik Arap Cumhuriyeti ile Yemen Veliahdının Yemen Kırallığı adına imzaladığı belge ile kurulmuştur. Konfederasyona Birleşik Arap Devletleri ismi verilmişti. Birleşik Arap Cumhuriyeti 26 Aralık 1961 de bu konfederasyondan ayrıldığını bildirmiştir.

Bundan sonra Yarı bağımsız devletlere geçen yazar tâbi ve hi-maye altındaki devletleri anlatmış bunlara misaller vermiştir. Sui Generis devlet topluluğuna örnek olarak İngiliz Milletler Topluluğu ile Fransız Camiasını gösteren Dr. Whiteman, Milletlerarası Kişiler başlığı altında Birleşmiş Milletleri, Malta Egemen Nizamını ve Vatikani zikretmiştir. Corpus Separatum başlığı altında Kudüsün durumuna temas edildikten sonra Manda ve vesayet altındaki ülkeler izah edilmektedir.

De Jure ve De Facto hükûmet ayırımı yapılarak başlanan Hükûmetlere ait son bölüm de menfadaki hükûmetler, asi ve ihtilâl hükûmetleri ve askeri hükûmetler incelenmektedir.

1963 yılının Aralık ayında yayınlanan İkinci cilt 1330 sayfa olup üçüncü, dördüncü ve beşinci bahisleri havi bulunmaktadır.

Üçüncü bahis «Tanıma», Dördüncü bahis «Devleti İstihlâf»; beşinci bahis ise «Devletlerin ülkeler ve egemenlik» başlığını taşımaktadır.

Tanıma bahsinde tanımanın şartları ve mahdut tanımadan bahsedilmekte bundan sonra 60 yeni devletin ayrı ayrı tanınmasına ait bilgi verilmektedir. Bundan sonra hükûmetlerin tanınması, asilik örneklerle izah edilmektedir .

Yok olan devletin yerine geçen yeni devletin nelere mirasçı olacağı da dördüncü bahiste anlatılmakta nihayet beşinci bahis olan Ülke konusunda Kazanma ve kaybetme yolları, keşif, işgal, müruzaman, fetih, ilhak, plebist izah olunmaktadır. Ayrıca Kutup böl-

geleri, Hava Ülkesi ve Feza da egemenlik konuları üzerinde durulmuştur.

Ekim 1964 te yayınlanan Üçüncü cilt 1261 sayfadır, «Sınırlar ve ilgili Konular» adlı altıncı, «Milletlerarası Nehirler ve Nehir Havzaları» adlı yedinci ve «Okyanuslar arası Kanallar» başlıklı sekizinci bahisleri ihtiva etmektedir. Sınırlar ve İlgili konular bahsinde İkinci Dünya savaşından sonra Dünyanın dört bir bucağında yeni baştan tesbit edilen sınırlara ait geniş bilgi verilmektedir. Sınırlar Devletler Hukukunun çok dikenli bir meselesini teşkil etmektedir. Belçika ve Hollanda gibi iyi komşu ve Benelux birliği içinde işbirliği yapan devletler bile zaman zaman sınır anlaşmazlığı sebebiyle Milletlerarası Adalet Divanına gitmekten kaçınmamaktadırlar. Milletlerarası nehirler bahsinde Ren, Moselle, Tuna, Şettülarap, Mekong incelenmiş ve seyrüsefer serbestliği üzerinde durulmuştur.

Okyanuslararası kanallarda Süveys, Panama ve Kiel kanallarının durumu izah edilmiştir.

Dördüncü Cilt 1965 yılının Nisanında yayınlanmıştır. 1240 sayfadır Bunda «Kara suları ve Bitişik Bölgeler» başlıklı dokuzuncu, «Açık Denizler» başlıklı onuncu «Kıta Sahaneliği» adlı onbirinci ve «Balık avlama sahaları» adlı on ikinci bahisler bulunmaktadır.

Karasularında önce bunların hukuki durumu sonra sınırları anlatılmıştır. Koylar, körfezler, limanlar, boğazlar, tecavüzi olmıyan geçiş hakkı ve bitişik bölgeler örneklerle incelenmiştir.

Açık denizlerde Denizlerin serbestliği prensibi belirtilmiş, savaş gemileri ile ticarî maksatlarla kullanılmıyan devlet gemilerinin muafiyeti, denizde kurtarma ve yardım, köle naklinin yasaklanması, korsanlık, ziyaret hakkı, suların kirletilmesi, denizaltı kabloları ve petrol boruları gibi konular ele alınmıştır.

Kıta sahanlığının hukuki durumu, 1945 teki Amerikan deklarasyonu, kıyı sahibi devletin hakları, nihayet 1958 tarihli Kıta Sahanlığına dair Sözleşme Onbirinci bahiste tetkik edilmektedir.

Balık avlama sahalarının tesbiti de Devletler Hukukunda önemli bir problemdir, bazan dost devletlerin bu yüzden anlaşmazlıklara düştükleri çok görülen olaylardandır. Deniz zenginliklerini işlemek ve aynı zamanda muhafaza etmek için yapılan çalışmalarla hukuk çok zenginleşmiş ve gelişmiş bulunmaktadır. Açık deniz bütün devletlere açık olduğundan 1958 tarihli Açık Deniz sözleşmesinin ikinci maddesi kıyı sahibi olan ve olmıyan devletlere şu hürriyetleri tanımıştır: Seyrüsefer hürriyeti, balık avlama hürriyeti ve serbestliği, denizaltı kablo ve petrol borusu döşeme serbestliği, açık deniz-

ler üzerinde uçmak hakkı ve serbestliği. Balık avlama serbestliği balıklar neslinin tükenmesine yol açacak balıkçılığa müsaade etmez. Bunun için açık denizlerde avlanacak balıkçı gemilerinin bazı hallerde lisans almaları mecburiyeti konmuştur. Balık avlama sahaları ile ilgili bir çok sözleşme ve milletlerarası konferans yapılmıştır. Bunlardan 1940 danberi yapılanlar Dördüncü ciltte yer almıştır.

1965 yılının Haziranında yayınlanan Beşinci cilt 1175 sayfa olup «Devletlerin Hak ve Vazifeleri» başlıklı On üçüncü Bahisten ibarettir. Bu bahiste Devletler Hukukunun üstünlüğü, Self determinasyon, mevcudiyet, bağımsızlık, Hükümet şeklini seçme serbestisi, eşitlik, saygı, jus communications, toprak bütünlüğü, kaza yetkisi, diğerlerinin haklarına saygı, andlaşmalara saygı, Hakların suistimali, İnsan hakları, Ülkenin diğerlerinin haklarını ihlâl eder şekilde kullanılmaması, iç buhranları teşvik etmeme, ademi müdahale, Barışçı yollara müracaat, Savaşa, veya tehdide veya kuvvet kullanmaya müracaat etmeme, saldırgan olmama (ademi tecavüz), tecavüz meyvalarını tanımama, kendini koruma, kendini savunma ve kollektif meşru müdafaa gibi konular ele alınmıştır.

Bu değerli Külliyyatın yayını henüz tamamlanmamıştır. Amerika Dış İşleri Bakanlığı arşivlerinden de faydalanarak son yirmi yılda yayınlanmış bütün Devletler Hukuku eserleri, Milletlerarası mahkeme içtihatları, Birleşmiş Milletlerin başta Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi olmak üzere diğer organlarının karar ve tavsiyeleri, Amerikan dışındaki memleketlerin tatbikatları göz önüne alınarak yayınlanmış bu Külliyyat Devletler Hukuku meseleleri ile ilgili bulunanlara büyük bir yardımcı olacak değer ve niteliktedir. Değerli hukukçu bayan Marjorie M. Whiteman bu eseriyle Hukuk Dünyasına esaslı bir katkıda bulunmuştur.

Paul Decroux - DROIT PRIVE, Tome Premier: Sources du Droit - Manuels de Droit et d'Economie du Maroc Editions La Porte. 1963.

Rabat Hukuk Fakültesi profesörlerinden Paul Decroux tarafından yazılan kitap Fas Mevzuatının kaynaklarını göstermek gayesini gütmektedir.

İlk bahis Milletlerarası Menşeli Kaynaklar ismini taşımaktadır. Burada Fasın akdettiği iki taraflı ve çok taraflı anlaşmaların konuları kısaca izah edilmiştir. Dahili Menşeli Mevzuat ismini taşıyan ikinci bahiste ise Profesör Ducroux sırasıyla İslâm Hukuku esas-

larının, Hukukun Genel Prensiplerinin, dinî veya örfî teamüli mahiyetteki kaidelerin Fas hukukundaki yer ve önemini anlatmaktadır. Kitabın ikinci kısmında Fas Anayasası ve diğer ilgili kanunlara yer verilmiştir.

Paul Decroux DROIT PRIVE, Tome 2. Droit International Privé - Manuels de Droit et d'Economie du Maroc, Editions La Porte, 1963

Prof. Ducroux Fas Devletler Hususu Hukukunu, klâsik tasnife sadık kalarak kitabını dört kısma bölerek anlatmaktadır. Bölümler Vatandaşlık, Yabancıların Hukuki Durumu, Kanunlar İhtilâfı ve Tenfiz (Exequatur)dur.

Fas bağımsızlığına kavuştuktan sonra 6 Eylül 1958 tarihinde bir vatandaşlık kanunu çıkarmıştır. Bu kanun 1 Ekim 1958 den beri yürürlüktedir. Bu Vatandaşlık kanunu Türk Vatandaşlık kanunu gibi sadece hakiki şahısların vatandaşlığını tanzim etmekte, tüzel kişilerin vatandaşlığını nizamlamamaktadır. Bununla beraber Fas Hukukunda tüzel kişilerin, ve uçakların tabiiyetini tanzim eden ayrı kanunlar mevcuttur.

Yabancıların Hukuki Durumu bakımından özel haklarda yabancı ile tebaanın eşitliği prensibinin bu konudaki mevzuata ışık tuttuğunu bildiren Prof. Ducroux Fasta yabancıların yararlandıkları başlıca özel hakları saymaktadır. Bunlar mahkemelere müracaat hakkı, aile hakları, mülkiyet hakları, miras hakları, çalışma hakkıdır. Yabancılar Fasta 31 Mayıs 1932 tarihli Dahir (Kanun) la gayrimenkul alabilmektedirler. 17 Kasım 1959 tarihli Dahir ise yabancı tebaaya aynı hakları vermeye devam etmekte buna mukabil yabancı devletlerin bilhassa Fransanın Fasta gayrimenkul iktisabını Fas Hükümetinin müsaadesine tâbi tutmaktadır.

Fasta yabancı şirketlerin durumunu anlatan bahiste yazar bu konudaki kanuna göre şirketin tabiiyetinin faaliyet merkezinin bulunduğu memleket tabiiyeti olduğunu bildirmektedir.

12 Ağustos 1913 tarihli yabancıların Medeni haline dair Dahir hakikatte Fas Devletler Hususi Hukuku Kodunu teşkil etmektedir, bu Dahiri bizim 1330 tarihli Muvakkat Kanunumuza benzetebiliriz. Dahirin 1, 2, 6, 7, ve 19 ve 20 ci maddeleri dışında diğer bütün maddeleri kanunlar ihtilâfı konusunu düzenlemektedir. 20 maddelik bir kanun olduğuna göre bu Dahir bizim 1330 tarihli kanundan daha etraflı bir şekilde hazırlanmıştır. Bu kanunu tamamen o zamanlar Paris Hukuk Fakültesinde Profesör olan A. Geouffre de Lapradel-

le hazırlamıştır, nitekim Dahirin Giriş kısmını da Prof. Lapradelle hazırlamış ve imzasını taşıyan bu Giriş Kanunla birlikte yayınlanmıştır. Yabancıların Medeni Haline dair Dahir, Prof. Lapradelle'in Girişinde yazdığına göre Lahaye Sözleşmelerinden, Devletler Hukuku Enstitüsü Kararlarından ve Mukayeseli Hukuktan istifade edilerek hazırlanmıştır. La Haye Sözleşmelerinden faydalanılan maddeler şunlardır: Evlenme akdine ait 8. Boşanmaya dair 9. cu; Evlenmenin şekline dair 11. ci evlenme mukavelesinin şekline dair 12. ci; evlenme mukavelesinin muteberiyetine dair 14, cü; mukavele olmadığı zaman mal rejimine dair 15. ci mirasın intikaline dair 18. ci ve Fas dışında ilân edilen iflâsa ait 20 ci maddeler.

Devletler Hukuku Enstitüsünün kararlarından yararlanma ise Devletler Hukuku Enstitüsünün 1908 Floransa toplantısında kabul edilen kararın Mukavelenin esasına ait şartlarına dair 3 üncü maddesinin Dahirin 13. maddesinin 2. paragrafında aynen tekrarlanması şeklinde olmuştur.

Mukayeseli Hukuktan yararlanma Alman, İspanyol, İtalyan ve Belçika hukuklarından iktibaslar yolu ile yapılmıştır. Alman Medeni Kanununa Giriş Kanununun 11. maddesi, Dahirin akitlerin şekline dair 10. cu maddesine, ve Alman Hukuk Usülü Muhakemeleri Kanununun 328. maddesi ise yabancı ilâmların mütekabiliyet şartı ile revizyona tâbi tutulmadan tenfizine dair Dahirin 19. maddesine örnek teşkil etmişlerdir.

Malların rejimine dair ispanyol Medeni Kanununun 10. ve İtalyan Medeni Kanununun 77. maddeleri Dahirin bu konudaki 17. maddesine; ve 1887 tarihli Belçika kanun tasarisınının 78 maddesi ise haksız fiilden veya haksız fiil benzerlerinden doğan borçlar hakkındaki Dahirin 16. maddesine örnek teşkil etmiştir.

Fasta yabancıların hal ve ehliyeti milli kanunlarına göre tanzim olunur. Bir kişinin aynı zamanda birden fazla vatandaşlığı varsa ihtilâfa bakan mahkemenin tabiiyetini de haizse o tabiiyette addolunur.

Fasın Fransız himayesinde iken hazırlanan Dahire göre eğer yabancı vatansızsa bu takdirde hal ve ehliyet bakımından Fransız kanuna tâbi olur. Evlenme ehliyeti ve evlenme manileri her bir müstakbel eşin millî kanununa tâbidir Yabancılar millî kanunlarındaki şartlara göre boşanma talep edebilirler.

Fasta yapılan akitlerin şekilleri tarafların millî kanunlarındaki şekillere veya mahalli kanun ve teamüle uygunsa muteberdir.

Evlenme mukavelesi de müstabel eşlerin milli kanunlarında kabul edilen şekillere uygun olarak yapılmışsa muteberdir.

Mukaveleler esas ve hükümleri bakımından tarafların sarıh veya zımni olarak mukavelenin tâbi olmasını istedikleri kanuna uygun olmalıdır. Tarafların sükutu sebebiyle uygulanacak kanun tayin edilemez, mukavelenin mahiyeti, şartları, malların bulunduğu yer bunu tesbite yetmezse hakim müşterek ikametgâh kanununu uygulayacaktır, müşterek ikametgâh yoksa, müşterek milli kanuna itibar edecek bu da yoksa mukavelenin yapıldığı yer kanununu tatbik edecektir.

Bir evlenme mukavelesinin şekil dışındaki muteberiyeti evlenmenin yapıldığı zamandaki kocanın milli kanununa ve eğer evlenme mukavelesi evlenme içinde, nikâhtan sonra akdedilmişse karı kocanın millî kanununa göre tayin edilir. Bu kanun eşlerin başka bir kanuna atıfta bulunup bulunamayacaklarını da gösterir. Eğer böyle bir atfı kabul etmişse evlenme mukavelesinin hükümlerine bu son kanun tesbit eder.

Evlenme mukavelesi olmadığı zaman evlenmenin eşlerin mallarına tesiri, bu mallar menkul olsun veya gayrimenkul olsun kocanın evlenme merasimi sırasında haiz olduğu millî kanuna göre tesbit edilir. Eşlerin veya eşlerden birinin vatandaşlığının değişmesi mal rejiminde bir değişiklik vücuda getirmez.

Fasta haksız fiilerden veya haksız fiil benzerlerinden doğan borçlar Fas kanunlarına tâbidir. Menkul veya gayrimenkul olup Fasta bulunan mallar Fas Kanunlarına tâbidir.

Mirasın intikali, menkul olsun gayri menkul olsun müteveffanın milli kanununa tâbidir. Ölüme bağlı tasarrufların muteberiyeti-şekil dışında müteveffanın milli kanuna tâbidir.

Yabancı ilâmlar ancak mütekabiliyet şartı ile tenfiz edilir.

Profesör Ducroux'nun bu iki ciltlik Özel Hukuk eserini Fas hukukunu ve Mukayeseli Hukuku inceleyenlere tavsiye ederiz.

Edward. S. STIMSON - CONFLICT OF LAWS - Dennis
and CO. INC, Buffalo New York, 1963

Amerika Birleşik Devletlerindeki Idaho Hukuk Fakültesi Dekanı Profesör Edward S. Stimsonun Devletler Hususi Hukuku alanındaki bu değerli eseri Üç kısma bölünen Yirmi Bahisten meydana gelmiştir.

Birinci Kısım «Uygulanacak Kanun» ismini taşımaktadır. Amerikanın Federal kuruluşu «Federal Mahkemelerde Uygulanan Kanun» adlı İkinci bahiste ortaya çıkmaktadı Üçüncü bahis «Usul meselelerine» ayrılmıştır. Dördüncü bahis Âmme İntizamının millî kanunların uygulanmasını bertaraf eden poligami, yakın akraba ile, evlenme, ırkları farklı olanlar arasındaki evlenme yasağı gibi hususların incelenmesine tahsis edilmiştir.

Beşinci bahiste Devletler Hususi Hukukunun esaslı nazariyeleri ve prensipleri izah edilmiştir. Bunlar mücamele esası (comity), mütekabiliyet, atıf, vasıf ve müktesep haklardır.

«Mekân Meselesi» ismini taşıyan Altıncı bölümde Mülklik teorisi ile bunun karşısındaki şahsilik anlatılmakta, ikametgâh, tarafların iradesi, ifa yeri teorileri izah edilmektedir.

«Değişik ülkelerdeki kişiler» adlı Yedinci bahiste Prof. Stimson muhtelif federe devletlerde ikamet edenler arasındaki nafaka, haksız fiil, mukavele, acentelikten doğan borçları incelemektedir. Bu inceleme esnasında mahkeme içtihatlarından bol olarak faydalanmaktadır. İş Mukavlesinden doğan borçlar da aynı bahiste incelenmiştir.

Sekizinci Bahis gayrimenkul mülkiyetinin Dokuzuncu bahis ise Menkul Mülkiyetinin nakline dairdir. Onuncu bahis «Vergilerin tâbi olduğu kanunu» incelemektedir. Görüldüğü üzere Dekan Stimson *Conflict of laws* adlı bu eserinde sadece özel hukuk alanındaki anlaşmazlıkları değil fakat vergilendirme gibi kamu hukukundaki anlaşmazlıkları da bahis konusu etmiştir.

İkinci Kısım Mahkemelerin yetkisi başlığını taşımaktadır. Bu kısım bizim Kazai yetkiye tekabül etmektedir. Kişiler üzerinde yetki diye ayrılan ilk alt bölümdeki Onuncu bahis «Yetkinin Esasları» adlı olup, mülklik, tabiyet, ikametgâh, sakin bulunma ve nihayet tebliğat yapılmasının Genel Yetkinin doğması için yeter bulunduğunu ifade etmektedir.

On Birinci bahis Yetki iddia edilebilecek zaman,» On ikinci bahis ise «Tarafların Rızaları ile bir mahkemeyi seçmeleri, On üçüncü bahis «Aile hukukundaki değişikliklerle ilgili dâvalarda yetki» isimlerini taşımaktadır. Bu son bahiste boşanma, fesih, velâyet ve evlât edinme incelenmektedir.

On Dördüncü ve Onbeşinci bahisler şirketlerin dâva etmeleri ve edilmeleri ile ilgili hükümleri anlatmakta, On altıncı o federe devlette oturmıyan dâvalıların aleyhine açılacak dâvalara ait esasları tesbit etmektedir. Bu, bilhassa otomobil kazalarının çok miktarda

otomobile sahip bulunan Amerikada fazla olması sebebiyle büyük önem kazanmaktadır.

Şahsi dâvaların sınırları adlı On Yedinci Bahiste bu tahditler incelenmektedir. Mallar üzerindeki yetki başlıklı ikinci alt bölümde ise mal dâvaları anlatılmaktadır. On sekizinci bahis gayrimenkullün ondokuzuncu bahis ise menkulu dâvaları hakkındadır.

Yabancı ilâmlar adlı Üçüncü kısımda yine aynı adlı tek bir bahis bulunmaktadır. Burada res judicata (kesin hüküm) ve ilâma verildiği yerden daha fazla tesir kabul edilen haller izah edilmektedir.

William W. Bishop, Jr. INTERNATIONAL LAW. Cases and Materials Second Edition, 1962, Little, Brown and Company. Boston

Michigan Üniversitesinin değerli profesörü Bishop kitabının ilk basısını 1953 te yayınlamıştı. Dokuz yıl sonra ikinci basıyı yayınlamıştır. Devletler Hukuku Michigan Üniversitesinde, Hukuk Fakültesi talebine bir sömestre ve haftada üç saat olarak okutulmaktadır. Bu bakımdan 964 sayfalık bu kitap haftada üç saatlik ve bir sömetrelilik bir ders için pek hacimli gözükebilir, fakat Amerikan Üniversitelerinde talebelerin günde en aşağı yüzelli - ikiyüz sayfa kitap okumalarının bir alışkanlık olduğu hatırlanırsa 964 sayfa bu pek önemli gözükmez.

Kitap sekiz bahsi ihtiva etmektedir. Bunlardan birincisi «Devletler Hukukunun Mahiyeti, Kaynakları ve Uygulamaları»dır. Birinci bahis dörde bölünerek anlatılmıştır. Devletler Hukukunun Mahiyeti başlıklı (A) bölümünde Tarifler, Devletler Hukukunun realitesi Müeyyideler ve Devletler Hukukunun Hukuki Mahiyeti yer almıştır.

(B) Tarihi Gelişim (C) Devletler Hukukunun Kaynakları ismini taşımaktadırlar. Kaynaklarda Teamül, Andlaşmalar, Yazarlar, Mahkeme İçtihatları, Hukukun Genel Prensipleri ile Hakkaniyet ve Nisfet te dahil olmak üzere Devletler Hukukunun diğer kaynakları incelenmiştir. (D) Devletler Hukukunun Tatbikatı başlıktır. Bu milletlerarası tatbikat ve Milli Mahkemelerdeki tatbikatla Milletlerarası Hukukla Dahili Hukukunun çaişmasına hasredilmiştir.

İkinci Bahis «Milletlerarası Andlaşmalar» isimlidir ve beşe bölünerek anlatılmıştır. (A) Anlaşma Yapma yetkisi, (B) Anlaşma Yapmada ilerleme: İmza ve tasdik (C) Milletlerarası Anlaşmaların

Hükümleri; taraf olmıyanlar bakımından (D) Yorum (E) Andlaşmaların sona ermesi ve tâdil başlıklıdır.

Üçüncü bahis Milletlerarası Toplumda Üyelik başlığını taşımaktadır. Burada Devletler Milletlerarası Teşekküller, fertler ve tanıma incelenmiştir.

Dördüncü bahis Ülke üzerindedir.

Beşinci bahis bizde ve kontinantal Avrupada Devletler Hususi Hukuku içinde okunan bir konu olan «Vatandaşlık»a hasredilmiştir. Burada Vatansızlık ve çok vatandaşlık halleri incelenmiştir.

Altıncı Bahis Kaza Hakkına dairdir. Burada (A) vatandaşlar üzerindeki kaza hakkı, (B) ülke üzerindeki kaza hakkı; (C) Gemiler Üzerindeki Kaza Hakkı; (D) Kaza hakkından muafiyet (E) Dahili Kaza hakkı konuları ele alınarak işlenmiştir.

Yedinci Bahis «Devletin sorumluluğu ve milletlerarası Talepler» isimli olup bu bahiste (A) Milletlerarası Sorumluluk prensipleri, (B) Devletin sorumlu olacağı davranış (ki buna haksız fiilden ve mukavelelerden doğan tazminat konusu girmektedir) incelenmektedir; (C) Usuli bakımdan sorumluluk için gerekli olanlar; (D) Milletlerarası Taleplerin teorisi ve tatbikatı Hakkında yorumlar meselelerini içine almaktadır.

Sekizinci Bahis genellikle artık Devletler Hukukunu inceleyen bilginler tarafından pek ele alınmıyan Kuvvet Kullanılması ve Savaş üzerinedir.

Burada Tarafsızlık, savaşın kanunları, savaş sayılmıyacak kuvvet kullanılması gibi konular üzerinde durulmuştur.

Eklerde Birleşmiş Milletler Andlaşması ile Milletlerarası Adalet Divanının Statüsü ve Amerika Birleşik Devletleri ile Federal Alman Cumhuriyeti arasındaki Dostluk, Ticaret ve Seyrüsefer andlaşması yer almıştır.

Devletler Hukukunun Genel konuları üzerinde Hukuk talebesine derli toplu bir fikir vermek amacını güden bu eserde Amerikan Hukuk Fakültelerinin yararlandığı örnek olay metodundan bolca faydalanılmıştır Verilen milli ve milletlerarası Mahkeme içtihatlarının sadece listesi 15 sayfa tutmaktadır. Kitabın başındaki bibliyografya listesi de eksiksiz sayılabilir.

Profesör William Bishopun İstanbuldaki konferanslarını dinlemek zevkini tadan hukukçular onun eserinin yeni basısını da çok değerli bulacaklardır.

Prof. Dr. Yılmaz ALTUĞ